

Den store stemme

Elo Nielsen

Når ens private dannelseskanon består af stort set lige dele poesi og rockmusik, ja så har man også et større lager af kunstneriske liminaloplevelser, oplevelser, der har kastet en bagud, ind og ned i mere eller mindre ukendte rum i bevidstheden, hvor de så vedvarende lagres som det nærende fundament for fremtidige æstetiske orienteringer. Således bliver det indre depot bygget op af en række overskridende brudoplevelser, der flytter rundt på de allerede indlejrede mentale klodser. Sådan har en række af de store koncerter fungeret, Otto Brandenburg, Melvis, Peter Belli, Tim Buckley, Rolling Stones, the Who, Zappa, Dylan, Patti Smith, Iggy Pop, Neil Young, Van Morrison, Nick Cave, Sort Sol, Bob Hund etc. og samme funktion har også en række poesioplæsninger haft, jazz og poesi på Louisiana, Benny Andersen på en kommuneskole i Hvidovre, Hans-Jørgen Nielsen og Jørgen Leth sammen i Glassalen i Tivoli, Michael Strunge en eftermiddag på Rødovre Statsskole, Inger Christensen en solskinsdag i Nansensgade.

Sådan en dag blev søndag d. 27. maj 1984 også. Sidste dag på en af firsergenerationens store manifestationer, „Gud & Grammatik“ på Charlottenborg. Søren Ulrik Thomsen var sat på som udstillingens sidste oplæser, eller bedre. Han havde sikkert selv bedt om at blive sat på som den sidste oplæser for på den måde så meget bevidst at bryde det mønster, der sætter rammerne om den traditionelle poesioplæsning, en brudflade han tidligere havde reflekteret over i en anden sammenhæng: „Stjernens entré og sortie er yderst centrale og formaliserede faser i rockshowets afvikling. Hvor formaliserede disse handlinger i virkeligheden er, opdager man først, når reglerne brydes, og ofte brydes de bevidst ...“ For da han sidst

på eftermiddagen tog scenen i besiddelse, var det ikke for at tage hul på en længere traditionel oplæsningssekvens. I stedet indledte han med følgende formulering: „ Alt må høre op, og da jeg er den sidste oplæser på den sidste dag på denne her udstilling, så vil jeg gerne slå den ihjel med et digt, som tager udgangspunkt i en anekdote om den franske psykoanalytiker Jacques Lacan. Han holdt en forelæsning, hvor en mand blev ved med at stille ham spørgsmål, og det irriterede ham så meget, at han til sidst svarede ham endegyldigt ved at sige, men De min herre, De skal dø. Det er det, det handler om. Derfor læser jeg et digt, der hedder 'Det er det, det handler om.'“ Og derefter kom det så magtfuldt intoneret med et af de digte, som bedst opsummerer hans poetik på det her tidspunkt: „Ja hjertet er en tung og pragtfuld muskel, der tæller min blodmørke vækst mod nul. Men de min herre etc.“ ...

Det blev en af de store liminaloplevelser, der har lejet sig med stor orienteringskraft dér under håret. Ikke fordi det var første gang, jeg hørte Thomsen læse op, det var det langt fra, men fordi det var en oplæsning, hvor intensiteten hang vibrerende i luften, båret af et stilbevidst rytmisk pulsslæg og en musikalsk iscenesættelse af usædvanlig tyngde, og så fordi en række linjer i vores fælles historie her blev trukket op og faldt på plads. Rockmusikken, psykoanalysen og poesien havde været de orienteringspunkter, der for adskillige år siden havde bragt os sammen. Men de traditionelle rollepositioner som lærer og studerende blev hurtigt bragt i bevægelse og efterhånden vendt på hovedet og bevægede sig ind i andre positioner som fx digter og læser, oplæser og tilhører, teoretiker og læser og omvendt for så til sidst at samle sig i et mere fast mønster af trofast venskab, hvor det ud over alt det andet efter mere end 25 år stadig er rockmusikken, poesien og psykoanalysen, der binder sammen.

Det er fascinationen af stemmens gådefulde og hemmelige betydningslag, fraseringsens og betoningens særegne evne til at udtrykke en skjult underteksts hemmelige betydninger, der her har været det centrale. Torben Ulrich kaldte det engang evnen til at kunne høre de små skæve nuancer, at besidde den særlige rytmiske fingerspidsfornemmelse, der med subjektiv intuition kan indfange

nuancerne, forskellen på beat, beton og betoner. Thomsen har engang beskrevet dette særlige rum ud fra en psykoanalytisk vinkel „Under dette ‘dækkende’ lag ligger imidlertid endnu et, (...) og hvorom id’et samler sin interesse under aflytningen – dette lag består først og fremmest af en simpel underliggende rytme, en sang af ord, vel at mærke berøvet deres egenskab af betydningsbærere, altså en præverbalitet (...) sang beherskes tidligere og bevares længere end de talte ord.“ Her ligger efter al sandsynlighed en del af rockmusikkens fascinationskraft gemt, en slags hemmelig rytmisk kode, der ikke umiddelbart går op i bevidsthedens logisk diskursive sprog, og her rører rocken ved poesien væsen, ved den poetiske oplæsnings væsen. „... rockteksternes radikalitet (...) er, at de i lange passager helt giver afkald på betydningsbærende ord og sproglige sammenhæng for udelukkende at opremse meningsløse u-ord, bygget op omkring ordenes egen rytme og rene lyd.“ Det er denne sangens kropslige stemme, der ligger forud for og under den logiske diskurs’ stemme, som poesien, men også rockmusikken i enkelte overskridende lykkelige stunder indfanger, men som vanskeligt lader sig oversætte til andre sprog. Derfor den tætte sammenhæng mellem kroppen, stemmen og sandheden i Thomsens tidlige poetik, kroppen som stemmens frasering og den hemmelige kodes resonansrum: „ Det jeg ser som et nyt udgangspunkt for væren, det er kroppen. Fordi det er simpelt hen det eneste, der er tilbage. Hver gang du forsøger at sige, jeg mener dit eller dat, så kan du høre, at det bliver enormt falsk, for der er faktisk ikke noget at referere til. Til gengæld så eksisterer man som en krop...“

Roland Barthes har i artiklen „The Grain of the Voice“ forsøgt at indkredse den samme problematik. Hans musikalske udgangspunkt og eksempler er godt nok stort set af en anden karakter, men artiklen lægger op til mere generelle konklusioner, og han er i sin argumentation forbløffende tæt på Thomsens pointer ovenfor i sit forsøg på at indkredse „ a progressive movement from the language to the poem, from the poem to the song and from the song to its performance“. Barthes forsøger i dette spændingsfelt at indkredse „the grain of the voice“. The grain er netop stemmens krop, når den synger, sangens anden stemme. For at indfange dette „space of plea-

sure, of thrill“, for at indfange stemmens hemmelige kode inddrager han Julia Kristevas distinktion mellem geno-text og fæno-text, hvor geno-texten er den strukturerende instans, der arbejder under fæno-texten, der står i den traditionelle kommunikations tjeneste. Geno-texten afsætter en række umiddelbart ikke meningsbærende udtryksspor i fæno-texten, spor som så efter en nøjere granskning danner en slags hemmeligt mønster indlejret i den kommunikative tekst. The grain of the voice er en slags „materiality of the body speaking its mother tongue“, og den indskriver et udtryksspil, et marginaliseret og erotiseret lag af umiddelbart skjulte udtrykssystemer, der altid unddrager sig „the tyranny of meaning“.

„The grain of the voice is not – or is not merely – its timbre; the *significance* it opens cannot be defined indeed, than by the very friction between the music and something else, which something else is the particular language (and nowise the message). The song must speak ...“

Det er dette „space of pleasure of thrill“ vi nu sammen har jagtet og søgt at indkredse i mere end 25 år. Ved lange natlige møder med grammodfonen i centrum, med lange diskussioner og udvekslinger af lydspor og musikalske favoritter, ved lange diskussioner efter de fælles koncerter. Men der er en principiel forskel på vores positioner. Jeg har skrevet om og lyttet til rockmusik i snart mere end 50 år, men kommer alligevel til sagen lidt mere udefra. Thomsen angriber sagen fra en vinkel mere. Han har også stemmen på sin side. Besidder denne særlige form for poetisk musikalsk indlevelse, som sætter ham i stand til også at komme til stoffet indefra så at sige. Her har han sit forspring, fordi han kan memorere dette sære og uhåndterlige „Space of pleasure and thrill“, hvis grundlæggende karakter jo netop er, at det kun vanskeligt, hvis overhovedet, lader sig gribe med et traditionelt konsistent beskriversprog, hvorfor oplevelsen altid skal oversættes og skrives ind i en anden kode. Det kræver en særlig sproglig vitalitet. Det er sikkert forklaringen på, at en meget stor del af vores rockanmeldere enten har en fortid som eller stadig med lange mellemrum også er aktive som digtere.

Den genre har Thomsen jo også afprøvet med Van Morrison. Men i vores fælles afsøgning af denne særlige sound thrill er hans

største fordel, at den går på kroppen af ham. Han kan som sagt memorere dem, har et gigantisk indre arkiv af den her slags sound bites, som han så kan recitere udenad i lange baner. Kan præcis gengive fraseringen og intonationen. Det mest interessante ved forsøgene på kortlægningen af dette sound space er jo, at det netop kun kan kortlægges. Vi har ikke et entydigt sprog, der kan indfange betydningen. Som i andre sammenhæng er det ikke der, hvor vi umiddelbart er enige, det interessante er. Lou Reed, Van Morrison og Patti Smith etc. har jo bare ført os sammen, men snarere der, hvor vi forsøger at åbne nye rum for hinanden, der hvor disse sound thrills går mere eller mindre på tværs af etablerede kulturelt indkodede præferencer. Sådant har vi en fælles faible for Grethe Ingemann, men Thomsen kan også pludselig høre kvaliteten i en bestemt passage hos Lecia og Lucienne i „Rør ved mig“ eller hos „De nattergale“ og har mere generelt sagt et formidabelt øre for kvalitetene ved bestemte dele af den danske poptradition, som han med stor overtalelseskraft har udvirket, at vi andre også har fået ørene op for. Til gengæld mangler han i den grad øre for de mere skævdrejede anti-sangere. Den sene Dylan er ikke rigtig noget, Johnny Cashs sidste udspil måtte leveres tilbage. I årevis har jeg forgæves forsøgt at overbevise ham om Nick Caves kvaliteter, lavet bånd med salmerne. De må da kunne åbne ham. Men det kører ikke. Manden kan jo ikke synge. Tror i virkeligheden også, at han fx mangler øre for de store fortrængte soulsangerinder. Har prøvet med Mitty Collier. Men vil også checke ham ud med Irma Thomas, Betty Harris og Barbara West.

I skrivende stund gøres der ihærdige forsøg med Lucinda Williams live.